

Panel on Sociological Analysis of Spatial Changes in Three Transitional Countries: Slovenia, Croatia and Serbia

London, 22. rujna 2006.

Na *University College London, School of Slavonic and East European Studies, Centre for South – East European Studies*, u Londonu 22. rujna 2006. održan je skup na temu društvenih promjena u trima tranzicijskim državama – Sloveniji, Hrvatskoj i Srbiji. Gosti skupa bili su: dr. sc. Marjan Hočevar (Sveučilište u Ljubljani, Ljubljana, Slovenija), dr. sc. Dušica Seferagić (Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska), dr. sc. Ksenija Petovar (Univerzitet u Beogradu, Beograd, Srbija). Skup su organizirali dr. sc. Ger Duijzings i dr. sc. Vesna Popovski, a trajao je jedan dan. Prisustvovali su mu studenti navedene škole te drugi zainteresirani gosti i uzvanici. Skupu je prisustvovao i predstavnik hrvatskoga izaslanstva u Engleskoj. Na ovom je skupu bilo izloženo nekoliko referata s popratnim diskusijama. Tri gosta, navedenim redom, iznijela su svoja izlaganja o tranzicijskim promjenama u prostoru svojih zemalja. Promotrit ćemo upravo njihove analize.

Marjan Hočevar je u svom referatu *Some Socio-Spatial Changes in Slovenia: Anti-urban Values and Attitudes* uredno i iscrpno iznio brojne statističke podatke o Sloveniji i njezinu prostoru. Podaci pokazuju da je Slovenija, u odnosu na Hrvatsku i Srbiju, najrazvijenija: ima najviši bruto nacionalni dohodak, najviši dohodak po glavi stanovnika, najvišu obrazovnu strukturu, najbolju komunalnu opremljenost svih naselja te najdecentraliziraniju mrežu naselja. Kada i nema elemenata vrhunске opremljenosti, postoje dobre prometne veze i male udaljenosti među većim i manjim naseljima tako da se mogu zadovoljiti potrebe stanovništva. Hočevar, kao istinski urbofil, donekle zamjera Slovencima orijentaciju na ruralni način života, što su diskutanti smatrali upitnom tvrdnjom jer se odnosi na dobro urbaniziranu zemlju. U "Zelenoj deželi" može se živjeti na selu a imati urbanu kvalitetu življenja.

Dušica Seferagić, u izlaganju *Pyramidal Network of Settlements in Croatia*, govorila je o utjecajima globalizacije, socijalizma, tranzicije te neoliberalizma na prostorne promjene u Hrvatskoj. Dakako, spomenula je i posljedice rata na deteritorizaciju prostora u zemlji. Nedovršena modernizacija u socijalizmu Jugoslavije proizvela je naprasnu deruralizaciju (egzodus seljaka u gradove) i nepotpunu urbanizaciju (smještanje industrije i ljudi u gradove a bez adekvatne urbane infrastrukture). Ova je priča bila potrebna Englezima, a ovdje je i ne razvijamo jer je predo bro znamo.

Copyright © 2006 Institut za društvena istraživanja u Zagrebu - Institute for Social Research of Zagreb. Sva prava pridržana - All rights reserved.

Tranzicija je Hrvatsku pogodila na dva teška načina: ratom koji je uništio najmanje četvrtinu ukupnog teritorija, te neoliberalnim metodama pretvorbe, privatizacije, prodaje domaćih vrijednosti novostvorenim bogatunima i stranim investitorima. Sve se to odnosi i na prostor: od gradova, obale, mora, otoka, šuma, tvornica... U prostoru su se dogodile promjene, poput "smrti" urbanizma kao neovisne i moralne struke, te nedostatak ikakvih urbanih normi. Sprega politike, struke i novca (u svim područjima) izjeda hrvatski prostor. Istovremeno se u puno većem broju množi sirotinja; umirovljenici, nezaposleni, mladi, prosjaci, doseljenici i slično. Hrvatska ima potencijalno dobru mrežu naselja, lagano piramidalne strukture s metropolom na vrhu, tri makroregionalna centra, s većim brojem srednjih i malih gradova i najvećim brojem malih i patuljastih sela. Potonji nemaju razvojne perspektive, jer državna politika metropolitanizacije ne podupire policentrični koncept pa je njihova sudbina, kao i cijele zemlje, loša. Autoričin zaključak jest da bi politika policentričnoga ili decentraliziranog razvoja bila puno bolja za Hrvatsku i njezinu mrežu naselja, ali se ona ne nazire u konceptu razvoja centralizirane zemlje.

Ksenija Petovar je u svom izlaganju *What happened with built space in Belgrade at the end of 20. century* iznijela situaciju u Srbiji, pretežno govoreći o Beogradu kao glavnom gradu i jedinom koji nosi (svoj) razvoj onako kako mu je zadano. Beograd je srpska metropola sa svim najboljim i najgorim konsekvencama što ih takva uloga nosi. Svi doseljavaju u Beograd nadajući se boljem životu nego u provinciji, pa provincija drastično propada. Istovremeno Beograd je poprište najveće korupcije, zločina, bijede i socijalnih nejednakosti o kojima govore i drugi urbani sociolozi u Srbiji. Uzrok tome je sprega političara, ekonomske mafije i ignoriranja pravnog sistema u zemlji. Beograd se kao veograd, što je nekada bio, urušava u postojećoj političko-ekonomskoj situaciji. Ostali manji gradovi i, naravno, bezbrojna sela ne pokazuju nikakve razvojne perspektive. Autorica, inače posebno osjetljiva na pravnu državu, analizira nepridržavanje, pa i nestvaranje normi i pravila, te opisuje brojne aktere zaslužne za navedenu situaciju (investitore, gradske uprave, republičku nomenklaturu, stručnjake, sudsku vlast itd.). Petovar ne vidi svijetle perspektive ni u društvu ni u prostoru pa se jedino oslanja na funkcioniranje pravne države.

Gledajući iz rakursa referata troje autora, bez obzira na kritičke analize, Slovenija neosporno stoji najbolje, potom osrednje stoji Hrvatska dok je u Srbiji najlošije stanje. U diskusiji je najviše interesa izazvala teza M. Hočevara o ruralnim vrijednostima u Sloveniji kao antiurbanim, a što su diskutanti pripisali dobroj urbaniziranosti cijele zemlje (poput Nizozemske), pa odatle i nedostatku potrebe da se živi baš u Ljubljani. Potpuno je suprotna slika u Srbiji gdje svi bježe u Beograd, dok je Hrvatska na sredini: urbaniziraju se četiri makroregionalna centra ali ne više u samim gradovima već u njihovim okolicama. No i to se ne pokazuje dobrom solucijom, jer stanovanje uništava ekološke resurse većih gradova. Poseban interes stranaca izazvala je betonizacija i privatizacija hrvatske obale, o kojoj su toliko lijepoga čuli i nadali se doživjeti je osobno.

Neke započete, ali prekinute političke diskusije, nisu uspjele sniziti razinu znanstvenosti ovoga skupa. Na kraju ove komparativne analize ustanovilo se da su sve tri zemlje slične na generalnoj razini, ali veoma različite na lokalnoj razini. Skup je završio prijateljstvima uz čašicu pića, u nadi da će studenti i dalje pokazati interes za naše i njima slične zemlje.

Dušica Seferagić

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska